
KOTIMAAN VILJAMARKKINAT

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinot

Mustiala, syksy 2016

Juho Oila

MUSTIALA
Maaseutuelinkeinot
AMK-agrologi

Tekijä	Juho Oila	Vuosi 2016
Työn nimi	KOTIMAAN VILJAMARKKINAT	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyötä aloin tehdä kiinnostuttuani kotimaan tuotannon ja markkinoiden välisistä suhteista. Työn tilaajana toimi oma kotitila, joten työssä nähdään omaan mielenkiintoon asioista liittyvä rajaus. Työssä tavoitteena oli lisätä omaa tietoisuutta viljamarkkinoista ja selvittää kotimaan viljamarkkinoiden hinnanmuodostuksen periaatteita.

Työtä varten haastattelin kolmea viljamarkkinoilla erilaisessa asemassa toimivaa henkilöä. Haastatteluissa selvisi kotimaan viljamarkkinoiden ongelmia ja maailman viljamarkkinoiden vaikutuksia kotimaisiin viljamarkkinoihin. Teoriamateriaalina on pääasiassa käytetty maataloustuotannon ja viljamarkkinoiden tilastoja, opinnäytetöitä ja muuta kirjallisuutta.

Työssä lähdetään liikkeelle kotimaan tuotannon historiasta ja maatalouspolitiikasta. Maataloushistorian ja maatalouspolitiikan kautta pystytään näkemään syitä nykyiselle markkina- ja tuotantorakenteelle. Tämän jälkeen keskitytään itse markkinoiden ja tuotannon rakenteeseen tänä päivänä. Työn loppupuolella on haastatteluiden yhteenveto ja johtopäätökset.

Työssä todetaan että kotimaan viljamarkkinoilla on mahdollisia kehityskohteita, joihin vaikuttaminen vaatii nykyistä tuottajien ja ostajien välistä kanssakäymistä. Toisaalta osa kotimaan viljamarkkinoiden ongelmista on sellaisia, joihin ei pystytä vaikuttamaan.

Avainsanat peltoviljely, Suomi, viljamarkkinat

Sivut 16 s.

MUSTIALA
Agricultural and Rural Industries
Agrologist

Author Juho Oila **Year** 2016

Subject of Bachelor's thesis THE GRAIN MARKET IN FINLAND

ABSTRACT

I started working on my thesis when I got interested in relationships between the Finnish crop production and the Finnish grain market. Commission for this theses comes from my own farm. That said, it can be seen reflecting on the thesis. The goal of this thesis was to gain more insight on the grain market and sort out how the pricing in Finnish grain markets work.

In this thesis I interviewed three Finnish grain market associates. In these interviews I managed to gain insight on problems that the Finnish grain market has. I was also told about the relationships between the global grain market and Finnish grain market. The main sources for material were mostly Finnish crop production and grain market statistics, other theses and graduation works plus other relevant literature.

This thesis starts from inspecting Finnish agricultural history and agricultural politics. While doing this we can conclude things about Finnish crop production and the grain market. The main part of the thesis examines the Finnish crop production and the Finnish grain market. In the end of this thesis there are conclusion of the interviews and conclusion of the thesis as whole.

In this thesis I come to the conclusion that Finnish grain market has structural flaws that have effect on the current prices on the Finnish grain market. There are also things that cannot be influenced that affects the pricing of today's Finnish grain market.

Keywords agriculture, grain, market, Finland

Pages 16p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KOTIMAAN MAATALOUSHISTORIA JA TAUSTAT.....	2
2.1	Suomen maatalouden alkuajat.....	2
2.2	1900-luvun rakennemuutos	2
3	MAATALOUSPOLITIKKA OSANA VILJELIJÄN PALKKAA	3
3.1	Taustat Suomen maatalouspolitiikalle	3
3.2	Maatalouspolitiikka EU:ssa.....	4
4	KOTIMAAN VILJANTUOTANNON RAKENNE	5
4.1	Tilarakenne Suomessa.....	5
4.2	Tuotannon rakenne suomessa.....	6
5	VILJAMARKKINOIDEN RAKENNE	7
5.1	Kotimaan viljamarkkinoiden toimijat	7
5.2	Viljamarkkinoiden rakenteelliset ongelmat Suomessa	8
5.3	Hintojen vaihtelut viljamarkkinoilla	8
6	TUTKIMUKSEN HAASTATTELUT	10
6.1	Haastatteluiden taustat.....	10
6.2	Haastattelut.....	11
6.2.1	Hinnan muodostus maailman viljamarkkinoilla.....	11
6.2.2	Hinnanmuodostus Kotimaa:	11
6.2.3	EU:.....	12
6.2.4	Peltoviljelyn tulevaisuus:.....	13
6.2.5	Myynnin ajoitus ja sopimusviljely:	14
6.2.6	Vapaa sana:.....	14
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	15
	LÄHTEET	17

1 JOHDANTO

Viljan viljelijän palkkaan vaikuttaa suuresti alati muuttuvat viljamarkkinat. Viljamarkkinoilla on tapahtunut viime vuosien aikana paljon muutoksia ja hintojen vaihtelut ovat olleet suuria. Tämän vuoksi tällä hetkellä markkinoilla vallitsevien trendien tutkiminen voi auttaa viljelijää saamaan parempaa vastiketta viljalleen.

Opinnäytetyön aiheena ovat kotimaan viljamarkkinat. Suomessa viljamarkkinoiden vapauduttua EU-jäsenyyden myötä viljan hinta on enemmän tai vähemmän sidottu maailman viljamarkkinoiden hintatasoon. Asiat eivät kuitenkaan ole aivan näin yksiselitteisiä ja Suomessa on useimmiten jääty viljanhinnassa kansainvälisen hintatason alapuolelle.

Työssä tarkastellaan kotimaan viljantuotannon rakennetta ja sen vaikutus suhteita kotimaan viljamarkkinoihin. Tarkoituksena on selvittää viljamarkkinoiden tämänhetkistä rakennetta ja tuoda esille kotimaan viljamarkkinoihin vaikuttavia asioita. Työssä pyritään tuomaan yleistietoa viljamarkkinoista ja niiden toiminnasta tavalliselle viljelijälle.

Työssä tehdään myös katsaus Suomen maatalouden historiaan, jotta voimme pohtia syitä miksi ja miten tämänhetkiseen markkinatilanteeseen on ajautettu. Ehkä myös maataloushistorian kautta pystytään selvittämään viljamarkkinoiden ja tuotannon mahdollisuuksia.

Pääaineistona työlle voidaan pitää haastatteluita kolmen vilja-alan kanssa pitkään toimineen henkilön kanssa. Teoriamateriaalina työssä on käytetty maataloustuotantoon ja viljamarkkinoihin keskittyviä artikkeleita sekä seminaaritaltiointeja.

Opinnäytetyön suunta ja raja-
aus on muuttunut hieman alkuperäisestä ajatusmallista, suurimmaksi osaksi oman viljamarkkinoiden toiminnan tiedon lisääntyessä. Olen saanut työtä tehdessäni paljon uutta tietoa viljamarkkinoiden toiminnasta ja rakenteesta niin kotimaassa kuin maailmallakin. Aloita johdannon kirjoittaminen tästä.

2 KOTIMAAN MAATALOUSHISTORIA JA TAUSTAT

2.1 Suomen maatalouden alkuajat

Suomessa maatalous ja maaseutu ovat olleet osana erinäisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa, kuten yleisesti maatalousvaltaisissa kehittyvissä maissa. Valtion määrittelemien säädösten ja tukipolitiikan avulla kasvukehityksessä oleva valtio on pystynyt muokkaamaan maataloutta omiin tarpeisiinsa. Tämän päivän kehittyneessä nyky-Suomessa maataloustuotannon suoranainen merkitys kansantaloudelle on pienentynyt huomattavasti viimeisen vuosisadan aikana, mutta maataloudella on edelleen suuri vaikutus kotimaan teollisuuteen ja palveluihin.

1800-luvun puolenvälin jälkeen maataloudessa alettiin siirtyä omavaraistaloudesta vaihtotalouteen. Suomessa ei vielä nälkävuosien 1866 - 68 aikana ollut koko maan laajuisia viljamarkkinoita, johtuen maan huonosta infrastruktuurista ja maatalouden alkeellisuudesta. 1800-luvun loppupuolella maatalouden koneellistumisen avulla työmäärä maataloilla laski huomattavasti ja elintarvikkeita pystyttiin tuottamaan valtion oman tarpeen tyydyttämiseen. (Nevala 2004).

1800-luvulta 1970-luvulle asti maaseudun kaupunkeja korkeampi syntyvyys aiheutti muuttovirran maaseudulta kaupunkiin, kuitenkin maaseudulla asuvien määrä ei pienentynyt radikaalisti ennen 1900-luvun loppua. 1970-luvulla maaseutua alettiin kehittämään muuttovirran pysäyttämiseksi. Maalaiskunnissa alkoi syntyä teollisuuden avulla uusia työpaikkoja, tieverkostot paranivat ja maaseudun ja kaupungin väliset erot pienenivät. Ongelmana kuitenkin 1900-luvun lopussa oli maalaiskunnissa ikäjakauman muuttuminen epäedulliseksi kunnille. (Haapala 2004 233-254).

2.2 1900-luvun rakennemuutos

1900-luvulla alkanut maatalouden rakennemuutos on tehnyt maataloudesta sellaisen mitä se on nykypäivänä. Kansantalouden kehittyessä teollisuuden ja palvelujen avulla, maatalouden vaikutus kansantalouteen alkoi pienentyä. Samaan aikaan maataloudessa maatilojen lukumäärä kasvoi ja peltoa raiivattiin lisää. Tilojen määrän lisääntyminen johtui osittain sodan jälkeisestä uudisraivaamisesta ja tilanjaosta. Tämä johti lopulta ongelmalliseen tilarakenteeseen, jota lähdettiin korjaamaan uuden maatalouspolitiikan avulla.

1950-luvulla tilojen määrä alkoikin hiljalleen laskea. Työtapojen ja tekniikan kehittyessä 1950 -1980 välisenä aikana maatalouden parista hävisi noin puoli miljoonaa työpaikkaa. (Haapala 2004 239-251). Maatilojen ja työpaikkojen määrä maataloudessa on ollut siitä asti laskussa. (Niemi & Ahlstedt 2015).

Maatalouspolitiikkaan lähdettiin tekemään suuria muutoksia 1900-luvun lopulla, maatalouspolitiikka pyrittiin yhtenäistämään ja sille annettiin uusi suunta muuttuvassa maailmassa. Lakeja säädettiin maatalouden rahoittamisen tukemiseen ja maatalouden kehittämiseen. Maatalous ja sen merkitys

muuttui yhteiskunnassa merkittävästi: maataloudesta lähdettiin tekemään enemmän yrittäjämäistä toimintaa. (Vihinen 2004 272 -277).

Toimintaympäristö taloudessa muuttui Neuvostoliiton romahtaessa 1991 loppuvuodesta, jolloin Suomen ja Neuvostoliiton välisistä clearing kauppasuhteista luovuttiin. Tämän lisäksi Suomen liittyessä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995 Suomen maatalouspolitiikalle luotiin painetta yhtenäistyä Euroopan unionin maatalouspolitiikan kanssa. EU-jäseneksi liittyminen tarkoitti myös sitä, että kotimaan sisäisestä suljetusta markkina-alueesta luovuttiin ja siirryttiin EU-jäsenmaiden keskinäisille sisämarkkinoille. (Seppelin 2004 321- 324).

Maatalouden osalta EU-jäsenyyteen ei Suomessa pystytty varautumaan niin hyvin kuin olisi haluttu. Suomi haki maataloustuotteiden hintoihin siirtymäkausia EU-jäseneksi liittyessään. Tämä siirtymäkausijärjestely hylättiin, mutta Suomi sai kuitenkin luvan maksaa siirtymäkauden tukea maanviljelijöille. EU:n yhteisille markkinoille liittyessään Suomessa 1995 viljojen hinnat putosivat kolmannekseen. Valtio kuitenkin korvasi viljelijöille tuotannosta muodostuneet tappiot. (Laurila 2006 111 -115).

3 MAATALOUSPOLITIKKA OSANA VILJELIJÄN PALKKAA

3.1 Taustat Suomen maatalouspolitiikalle

”Maatalous on niin politiikkariippuvainen elinkeino, että tulevaisuuden tarkastelu on aloitettava politiikasta”(Laitila 2006). Poliitiikan avulla on ohjattu maataloustuotantoa niin kauan kuin politiikkaa ylipäätään on ollut olemassa. Ennen yhtenäistä maatalouspolitiikkaa muut kansalliset poliittiset päätökset ovat vaikuttaneet maataloustuotantoon.

Suomen maatalouspolitiikka 1900-luvun aikana on ollut hyvin pirstaleista. Ongelmallisten taloustilanteiden aikana maatalouteen ja maanviljelijän palkkaan on vaikuttanut suuresti elintarvike-, kansantalous- ja maatalouspoliittiset päätökset. Sotien jälkeen yleistyneet maatalouden tuet ja myöhemmin yhtenäistynyt maatalouspolitiikka on vakiinnuttanut maanviljelijän palkkaa. (Pethman 2016).

Suomessa ennen toista maailmansotaa maataloustuotteilla oli oma hintasääntely ja ulkomaan kauppa vaati valtion tuen. Tämä maan sisäinen kaupparajaus mahdollisti maataloustuotteiden hinnan noston ulkomaita huomattavasti suuremmaksi. Maataloustuotteiden hintoja nostettiin palkka-vaatimusten ja inflaation kasvaessa maatalousväestön palkansaannin turvaamiseksi. Samalla tämä järjestelmä varmisti maataloustuotteiden riittävän tuottamisen. (Granberg 2004a. 91-140).

Sota-aikana Suomessa luotiin väliaikaiseksi kaavailtu tukijärjestelmä, jolla pyrittiin takaamaan tuotannon jatkuvuus, maataloustuotteiden hintojen vakautuminen ja tuotteiden saatavuus. Tämä väliaikainen tukijärjestelmä kuitenkin vakiintui osittain ja sitä lähdettiin myöhemmin kehittämään. (Granberg 2004a. 91-140).

Sotien jälkeen lopulta ajauduttiin tilanteeseen, jossa kansa ei pystynyt kulluttamaan enempää maataloustuotteita eikä tuottajahintoja pystytty enää nostamaan viljelijän palkan turvaamiseksi. Kotimaan sisäinen hintasääntely oli muodostunut ongelmalliseksi valtiolle. Valtio osti ylimääräiset kotimaan markkinoille tuotetut maataloustuotteet, jolloin ylituotannosta aiheutui ongelmia valtiolle. Tästä johtuen hintasääntelyistä osittain luovuttiin ja tuotantoa alettiin ohjata maatalouspolitiikan ja tukien avulla. (Granberg 2004a, 2004b. 91-140).

Sota-ajan tukijärjestelmä kuitenkin perusti pohjan Suomessa käytettävälle maataloustukijärjestelmälle. Tukijärjestelmästä tuli Suomen maatalouspolitiikalle tuotannon ohjausväline, jota käytettiin sinällään EU-jäseneksi liittymiseen asti. (Granberg 2004a, 2004b. 118-133). EU-jäseneksi liittymisen jälkeen tukijärjestelmä ja maatalouspoliittiset päätökset ovat siirtyneet EU:n yhteistä linjaa lähemmäksi.

3.2 Maatalouspolitiikka EU:ssa

Suomen liittyttyä EU-jäseneksi maatalouspolitiikka on osittain siirtynyt EU:n yhteistä linjaa noudattavaksi. Suomessa kuitenkin kotimaan maatalouspolitiikalla ja kansallisilla tuilla on suuri merkitys. Suomessa maatalouspolitiikalla ja tukien avulla vaikutetaan tuotantoon.

Kansalliset tuet Suomessa ylläpitävät, mutta myös ohjaavat tuotantoa. Suorilla hehtaariperusteisilla tuilla kotimaassa tuotanto pysyy laajempänä, kuin mitä se olisi ilman kyseisiä tukia. Tämä pitää yllä päätoimisten viljanviljelijöiden ja kotimaan viljelyksessä olevien peltohehtaarien määrää. Toisaalta suoranaiset hehtaarikohtaiset tuet nostavat maatalousmaan hintaa ja pitävät Suomessa keskimääräisen tilan kokoa pienempänä. (Arovuori, Toikkanen, & Yrjölä 2016,11).

Suomen EU-jäsenyyden alkuaikoina vientituen ja tuontisuojan vuoksi EU toimi lähes samankaltaisena sisämarkkina-alueena kuin Suomi ennen jäsenyyttä. Viljasta pystyttiin Suomessa saamaan markkinoita korkeampaa hintaa. (Laurila 2006, 135) Tämä todennäköisesti jarrutti kotimaisten markkinoiden luonnollista kehitystä.

”Jos haluaa vähän karrikoida, meillä täällä Suomessa ehkä tämä maatalouspolitiikka on enemmän sellaista säilyttävää, konservoivaa, museoivaa eikä niinkään mitään uutta tavoittelevaa”(Pekkala 2016). Näin sanoi Ilkka Pekkala viljelijäseminaarissa, kun puhuttiin Baltian tuotannon ja viljamarkkinoiden kehityksestä viime vuosien aikana. Tästä voidaan päätellä, että Suomessa maatalouspolitiikalla on edelleen merkitystä kotimaisen tuotannon ohjauksessa.

Tämänhetkisestä maataloustukijärjestelmästä EU-tuet ovat kattaneet noin 70 prosenttia maatalouden saamista tuista. Näihin tukiin kuuluvat EU:n rahoittamat I pilarin CAP-tulotuet ja EU:n osittain rahoittamat II pilarin tuet, joista merkittävimmät ovat luonnonhaittakorvaus ja maatalouden ympäristötuki. (Kansallinen Viljastrategia 2012-2020 2012).

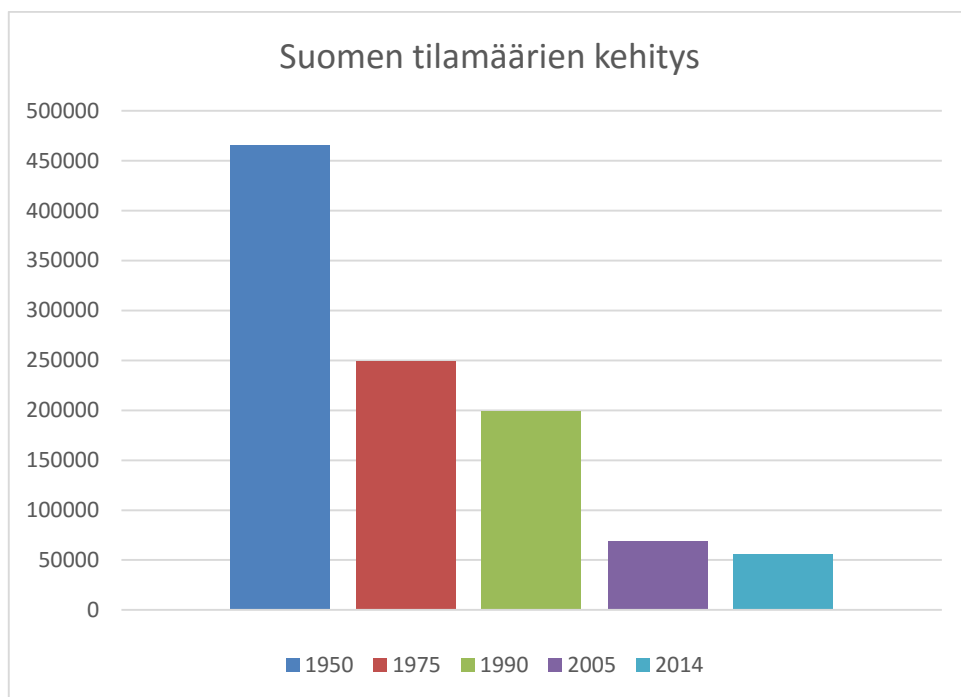
EU:ssa politiikalla on ohjattu maataloutta Suomen EU-jäsenyyden alusta 2000-luvulle saakka. Viime vuosina politiikan merkitys maataloudelle EU:ssa on vähentynyt tukien tuotannosta irrottamisen johdosta ns. MacSharry-reformin ja Agenda 2000-päätöksen avulla. (Kansallinen Viljastrategia 2012-2020 2012).

Tuleva EU:n maatalouspolitiikka vuosille 2014 - 2020 ei sisällä mitään suuria mullistuksia, viljelyalaan perustuvaa suoraa tukea tullaan käyttämään kuten aikaisemminkin. Joitakin tukiin liittyviä ehtoja ollaan kuitenkin kiristämässä. (Kansallinen Viljastrategia 2012-2020 2012).

4 KOTIMAAN VILJANTUOTANNON RAKENNE

4.1 Tilarakenne Suomessa

Suomessa 2014 tukea hakevia yli hehtaarin kokoisia tiloja oli vajaa 56 000. Näistä tiloista kasvinviljelytiloja oli noin 38 700. Kasvinviljely tilojen suhteellinen määrä on ollut nousussa. Yli puolet kasvinviljelytiloista sijaitsee Etelä-Suomen alueella. (Niemi & Ahlstedt 2015).

Kuvio 1. Tilamäärät (Vihinen, H 2004 261, Niemi & Ahlstedt 2015).

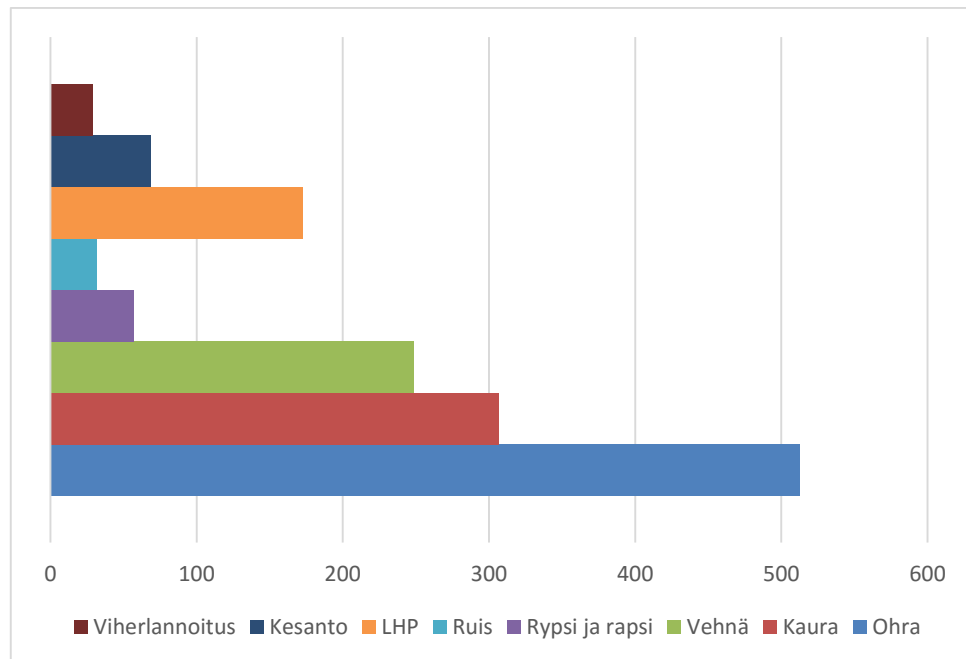
EU-jäsenyys aiheutti sykkäksen tilamäärien vähenemiseen. Vuodesta 1995 vuoteen 2014 on lopettanut noin 39 500 tilaa. Maataloustuotteiden tuotannon määrä on kuitenkin pysynyt suurin piirtein samana, tämä on johtanut luontaiseen tilakoon kasvuun. Keskimääräinen tilakoko on kasvanut EU-jäseneksi liittymisvuoden 22,8 hehtaarista 40,7 hehtaariin vuoteen 2014

mennessä. Tilarakenne on myös muuttunut siltä osin että vuonna 2014 Suomessa viljelyksessä olevista pelloista yli kolmasosa oli vuokrateltoja. (Niemi & Ahlstedt 2015).

4.2 Tuotannon rakenne suomessa

Euroopassa tuotetaan viljaa noin 300 miljoonaa tonnia vuosittain. Suomen osuus tästä viljantuotannosta vuonna 2014 oli 4,1 miljoonaa tonnia, josta noin 2,9 miljoonaa tonnia oli rehuviljaa. Maailmalla tuotetaan yhteensä noin 2 500 miljoonaa tonnia vuosittain. (Niemi & Ahlstedt 2015).

Suomessa oli vuonna 2014 maatalouden käytössä 2,3 miljoonaa hehtaaria, Suomen kokonaispinta-alasta se on 6,8 prosenttia. Tästä alasta viljaa viljeltiin noin 1,1 miljoonalla hehtaarilla. Eurooppaan verrattuna Suomessa viljeltävän maan osuus pinta-alasta on keskiarvoa pienempi. Rehuviljaa viljeltiin samaisena vuonna noin 825 500 hehtaarilla ja leipäviljoja 291 100 hehtaarilla. (Niemi & Ahlstedt 2015). Suomessa saatu viljasato vuonna 2014 oli huomattavasti edellistä vuotta suurempi.

Kuvio 2. Kotimaan tuotantoalat (Pekkala 2016).

Vuonna 2015 suurimmat viljelyalat kotimaassa olivat ohralla ja kauralla. Ohran viljelyala oli noin 513 tuhatta hehtaaria (mallasohraa noin 88 tuhannella hehtaarilla). Kauran viljelyala oli noin 307 tuhatta hehtaaria. (Pethman 2016). Suomessa tuotetaan noin 15 % Euroopan kaurasta, kauralle on hyvin kysyntää kotimaassa ja ulkomailla. (Pekkala, I 2016).

Kotimaassa sertifioitun siemenen käyttö peltoviljelyssä on melko vaihtelevaa vuosittain. Rypsillä sertifioitun siemenen käyttö on yleistä, lähes koko viljelyksessä olevalla alalla käytetään sertifioitua siementä. Rukiilla päästään 50 prosentin yläpuolelle sertifioitun siemenen käytössä, mutta muilla viljoilla sertifioitun siemenen käyttö jää alle puoleen. (Pethman. 2016).

5 VILJAMARKKINOIDEN RAKENNE

5.1 Kotimaan viljamarkkinoiden toimijat

Suomessa viljamarkkinoilla on muutamia isoja useammalla paikkakunnalla toimijoita. Suomessa suurimpia viljan ostajia VYR:n tilastojen perusteella ovat Avena Nordic Grain Oyj, Hankkija Oy, Raisioagro ja K-maatalous (Kesko Oyj). Suomessa on myös muutamia myllyjä ja muita yksittäisiä viljan ostajia, joilla on suuri vaikutus paikallisesti. Ruotsiin verrattuna Suomessa vilja-alan toimijoiden määrä on hyvä, Ruotsissa melkein koko viljamarkkina on yhden toimijan hallussa (Vilja-alan yhteistyöryhmä 2012).

Vehnällä kotimaisista ostajista eniten vastaanottopisteitä on Avenalla ja Hankkijalla. Muita vehnän ostajia ovat Fazer mylly, Raisioagro, Helsingin mylly, Kinnusen mylly, Myllyn Paras. Viking Malt oli noteerauksien ainoa mallasvehnän ostaja. Rehuvehnällä Avenan ja Hankkijan lisäksi A-Rehulla ja Raisioagrolla oli useampia vastaanottopisteitä. Hintanoteeraukset osuivat 122 €/tn ja 148 €/n väliin, kun mukaan luetaan rehuvehnän hinnat.(VYR 2016).

Ohralla kotimaassa eniten vastaanottopisteitä löytyi myös Avenalla ja Hankkijalla. Raisioagrolla, Keskolla ja A-rehulla löytyi myös useampi vastaanottopiste ohralle. Muita ohran ostajia olivat Altia, Myllyn Paras, Kinnusen mylly ja Viking Malt. Entsyymiohralle ostajiksi oli merkattu Hankkija ja Viking Malt. Mallasohralla ostajiksi olimerkitty Avena, Hankkija, Raisioagro ja Viking Malt, Viking Malt antaa ainoana 2016 vuoden sadolle tässä vaiheessa noteerauksia. Ohralla hintanoteeraukset osuivat 111 €/tn ja 135 €/tn väliin, mallasohran hintanoteeraukset olivat 130 €/tn yläpuolella.(VYR, 2016).

Kauran ostajista eniten vastaanottopisteitä oli Avenalla, Hankkijalla ja Keskolla. Muita ostajia kauralle olivat A-rehu, Kinnusen Mylly, Polar Oats ja Raisioagro. Fazer Mylly, Helsingin Mylly, Myllyn Paras, Polar Oats ja Raisioagro löytyivät suurimokauran hintanoteerauksista. Kauran hintanoteeraukset olivat 104 €/tn ja 133 €/tn välillä. Suurimokauralla hintanoteerauksien huippu- ja pohjalukemat olivat 128 €/tn ja 160 €/tn.(VYR 2016).

Rukiille markatuista kotimaisista ostajista eniten vastaanottopisteitä löytyi Avenalta. Useampia vastaanottopisteitä löytyi myös Hankkijalta ja Fazer Myllyltä. Muita rukiin ostajia olivat Helsingin Mylly, Kinnusen Mylly, Myllyn Paras ja Raisioagro. Rukiille hintanoteerauksien huippu ja pohjalukemat olivat 150€/tn ja 169€/tn.(VYR 2016).

Muita hintanoteerauksia oli härkävavulta, rehuherneeltä, rypsiltä ja rapsilta. Härkävavulle hintanoteeraukset olivat Hankkijalta ja Raisioagrolta, rehuherneelle hintanoteeraus oli merkitty Hankkijalta. Rypsin ja rapsin hintanoteeraukset olivat Avenalta, jolla oli merkitty useampi vastaanottopiste. Rypsin ja rapsin hintanoteeraukset osuivat välille 338€/tn ja 360€/tn. (VYR 2016).

5.2 Viljamarkkinoiden rakenteelliset ongelmat Suomessa

”Viljasektorin toimintaan kohdistuvat muutospaineet ovat seurausta viljan tuotannon rakenteesta, viljasektorin omasta toiminnasta sekä sektorin ulkopuolisista tekijöistä” (Arovuori ym.2016 10). Suomessa tuotannon ja ostajien toimintatavat aiheuttavat ongelmia, jotka näkyvät kotimaisilla viljamarkkinoilla. Ongelmia viljamarkkinoille muodostuu myös ulkopuolisten tekijöiden johdosta. Nämä ongelmat heijastuvat kotimaan sisällä olevaan viljojen markkinatilanteeseen. (Arovuori ym.2016 10- 14).

Suomen sijainti vaikuttaa tuotantokustannuksiin monella tavalla. Ensimmäinen asia mikä pohjoisesta sijainnista yleisesti tulee mieleen, on kasvukauden pituus. Lämpösumma ja kasvukauden pituus vaikuttaa Suomessa saataviin satoihin ja siihen mitä Suomessa pystytään viljelemään. Suomessa kasvukausi ja lämpösumma jäävät eteläisempiä maita pienemmäksi. Vaikeasti arvioitavat säätilat vaikeuttavat myös tulevien satojen arviointia. (Napola, J 2015, Vesikkala, haastattelu 17.3.2016).

Suomen logistinen sijainti Euroopan varsinaisiin viljamarkkinoihin on yksi syy viljan hintaeroihin. Eero Vesikkalan mukaan suurin syy Suomen Eurooppaa matalampiin viljan hintoihin on Suomen logistinen sijainti. Suomi on kaukana Euroopan varsinaisista viljamarkkinoista. (Vesikkala haastattelu 17.3.2016).

Kotimaisen tuotannon ongelmat vaikuttavat ostajien valmiuteen maksaa viljalle lisäarvoa. Suomessa viljantuotanto on pirstoutunutta monesta eri syystä. Syitä tuotannon pirstoutumiselle Suomessa ovat suhteellisen pienet tilakoot ja kotimaassa viljelyssä olevien lajikkeiden suuri määrä. Tuotannon pirstoutuminen aiheuttaa korkeampia logistisia kustannuksia ja teollisuudelle hankaluuksia hyödyntää kotimaan tuotantoa täydessä potentiaalissaan. (Vesikkala, haastattelu 17.3.2016, Arovuori ym.2016 10- 12).

Konservatiivisuus kotimaisissa toimintatavoissa nakertaa tuotannon ja kotimaan ostajien välistä luottamusta. Viljanostajat useimmiten Suomessa ostavat tarvittavat laatuvaatimukset täyttävät viljat satunnaisina erinä satunnaiseen hintaan viljamarkkinoilta. Laadukkaan viljan hintaa ei määritellä oikein, erilaistumalla ei aina pystytä tarjoamaan kannustavaa lisäarvoa tuotannolle. (Arovuori ym.2016 10- 12).

5.3 Hintojen vaihtelut viljamarkkinoilla

Viimeisen viidentoista vuoden aikana viljan maailmanmarkkinahinnat ovat vaihdelleet rajusti. Suurimpien hintamuutosten taustalla on useasti ollut jokin suuri maailmalla tapahtuva kriisi, joka on muuttanut viljan tuotannon ja kysynnän suhdetta. Toisaalta hintojen vaihtelu lyhyillä aikaväleilläkin on melko suurta.

Maataloustuotteiden suuret hintavaihtelut maailman markkinoilla pystytään osittain selittämään maataloustuotteiden maailmanmarkkinoiden ohuudella. Suurin osa maataloustuotteista jää tuottavan maan omille markkinoille. Tästä johtuen maataloustuotteet ovat erittäin alttiita kysynnän ja tarjonnan

muutoksille maailmalla. Esimerkiksi vuonna 2008 maailmalla tuotetusta vehnästä globaaleille markkinoille päätyi noin 17 %. (Rantala 2010).

Vuosien 2007 ja 2008 aikana viljamarkkinoilla tapahtui suuri hintapiikki, viljan maailmanmarkkinahinnat tuplaantuivat lähes kaikilla tärkeimmillä viljoilla. (Niemi, J & Ahlstedt, J 2015). 2007 vuoden hinnan nousuun vaikutti suuresti maailmalla vallinnut ruokakriisi, dollarin heikkeneminen ja biopolttoaineiden tuotannon kasvu. Samankaltaisia hintojen vaihteluita maailman viljamarkkinoilla on ollut ennenkin, mutta niillä ei ole ollut juurikaan vaikutusta Suomen hintatasoon. (Rantala 2010).

Kansainvälinen ruokakriisi on johtunut todennäköisesti monista asioista, mutta viljamarkkinoiden kannalta suoria syy- ja seuraussuhteita pystytään helposti huomaamaan muutamissa tapauksissa.

- Australiassa saadut heikot viljasadot lisäsivät kysyntää muiden viljan viejäm maiden keskuudessa.
- Maailmalla yleisesti pienentyneet viljojen varastot lisäsivät yleisesti viljojen kysyntää.
- Riisin viejäm maiden asettamat vientirajoitukset riisille oman maan hintatason takaamiseksi ruokakriisin aikana aiheuttivat riisin maailmanmarkkinahintojen nousun.

Viljan maailmanmarkkinahinnat lähtivät kuitenkin laskuun 2008 kesän jälkeen, kunnes 2010 kesällä hinnat lähtivät jälleen nousuun. Kesän 2012 jälkeen viljojen maailmanmarkkinahinnat ovat olleet laskussa. Viljan hinnat ovat kuitenkin pysyneet korkeammalla tasolla kuin mitä ne olivat 2000-luvun alussa. (Niemi & Ahlstedt 2015).

Viljan jokavuotisiin hintojen jatkuviin hinnanvaihteluihin vaikuttavat maailmalla saadut viljasadot suurissa viejämaissa. Myös maailmalla olevien viljan loppuvarastojen kehitys vaikuttaa hintojen vaihteluihin. (Niemi, J & Ahlstedt, J 2015). Kuten suurien hintapiikkien aikana, myös koko ajan tapahtuvat valuuttojen arvon muutokset vaikuttavat päivittäisiin viljojen hintavaihteluihin (Rantala. 2010).

Kun tarkastellaan viljanhintojen kehitystä maailmalla tammikuusta kesäkuun loppuun 2006 – 2015 väliseltä ajalta, hinnat ovat nousseet kolme kertaa näistä kymmenestä vuodesta. Hinta on noussut sellaisina vuosina kun viljavarastot ovat olleet pieniä ja jollakin suurella tuotantoalueella on tapahtunut jotakin suuresti tuotantoa häiritsevää. (Pekkala. 2016).

Maailmalla vaikuttaneet sääilmiöt ovat lisänneet epävarmuutta viljamarkkinoille. Australiassa, Amerikassa ja Aasiassa on koettu säässä ääri-ilmiötä kuten tulvat, kuivuus ja hirmumyrskyt. Ääri-ilmiöt ovat luoneet epävarmuutta maataloustuotantoon ja lisänneet alueellisten satovaihteluiden mahdollisuutta. (Vilja-alan yhteistyöryhmä. 2012).

6 TUTKIMUKSEN HAASTATTELUT

6.1 Haastatteluiden taustat

Työssä haastattelin kolmea kotimaassa viljamarkkinoiden kanssa pitkään tekemisissä ollutta henkilöä. Tarkoituksena oli kartoittaa viljamarkkinoiden tämänhetkistä tilannetta, muutoksia viljamarkkinoilla EU-jäsenyyden alkua ajoista tähän päivään ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Jokaisella haastateltavalla oli toisistaan eroava asema viljamarkkinoilla.

Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista reiluun tuntiin. Haastatteluissa pyrin lähinnä vapaaseen keskusteluun ja mielipiteisiin viljamarkkinoista, ohjaten keskustelua muutamalla kysymyksellä. Haastatteluissa käsiteltävät asiat olivat seuraavanlaisia.

- Hinnanmuodostus viljamarkkinoilla, mikä vaikuttaa viljan hintaan maailmanmarkkinoilla ja mistä kotimaan viljamarkkinoiden hintataso muodostuu?
- Mielipiteitä EU-jäsenyydestä ja EU:n markkinatilanteesta. Mikä on Suomen osa EU:ssa?
- Mikä suomalaisessa peltoviljelyssä kannattaa tulevaisuudessa? Mitkä ovat suomalaisen peltoviljelytuotteiden mahdollisuudet kotimaassa ja vientituotteina.?
- Suomi omavaraisena viljantuottajana. Mikä on tuontiviljan tarkoitus?
- Viljan maailmanmarkkinahinta on suuresti vaihdellut viime aikoina. Mikä on viljan myynnin ajoituksen ja sopimusviljelyn rooli.
- Vapaa sana. Viljamarkkinoiden toiminta ja muita esille tulleita asioita.

Seuraavassa kappaleessa haastatteluiden yhteenveto, haastatteluista kerätty materiaali kuten itse sen ymmärsin. Kaikki haastattelut eivät sisällöltään olleet välttämättä aivan yhdenvertaisia omasta haastattelutaitojen puutteesta johtuen, joten käsitelen haastatteluita tässä yhtenä toisiaan täydentävänä materiaalina.

Useissa asioissa haastateltavilla oli nähtävissä hyvin samankaltaisia näkemyksiä asioista. Haastatteluissa kuitenkin tuli esille asioita, jotka toisissa haastatteluissa jäivät kokonaan huomioimatta, nämä asiat on suuremmilta osin siirretty vapaa sana- osioon.

6.2 Haastattelut

6.2.1 Hinnan muodostus maailman viljamarkkinoilla

Viljanhinnan muodostukseen kansainvälisille markkinoille on monia tekijöitä. Suurin ja tärkein tekijä on yleisesti kysynnän ja tarjonnan suhde markkinoilla. Valuuttojen arvojen vaihtelu vaikuttaa tietysti markkinahintaan. Selvimpänä se näkyy dollarin arvon muutoksissa, koska suuri osa kansainvälisestä viljakaupasta tehdään USA dollari hinnoilla.

Tuotannosta pystytään erittelemään erilaisia kokonaisuuksia, jotka vaikuttavat viljojen hintaan. Satomäärät isoilla viljan viejämailla vaikuttavat markkinoilla olevaan tarjontaan. Esimerkiksi rehuviljan hintaan vaikuttaa suuresti Amerikassa tuotettu rehuvilja eli pääasiassa Pohjois-Amerikan maissi- ja Etelä-Amerikan soijatuotanto.

Kysyntään vaikuttaa suuret viljan ostajamaat, joita löytyy Pohjois-Afrikan, Lähi-Idän ja Aasian alueilta. Valtiot ostavat isoja eriä USA dollarin välityksellä. Näillä markkinoilla suuret viejämaat: Australia, Pohjois- ja Etelä-Amerikka pystyvät toimimaan helposti. Kysyntään vaikuttaa myös näiden suurien ostajamaiden taloudellinen tilanne ja mahdollisuus ostaa viljaa. Maailmalla olevien viljan loppuvarastojen kehitys on myös yksi viljan kysyntään vaikuttava tekijä. Loppuvarastojen koot elävät yleisesti vuosittaisen tuotannon mukaan.

6.2.2 Hinnanmuodostus Kotimaa:

Yhteinen linja kotimaan viljan hintoihin oli yksinkertaisimmillaan viljan maailmanmarkkinahinta vähennettynä vientikustannuksilla. Hinta Suomessa seuraa enemmän tai vähemmän Euroopan hintoja, koska EU-jäsenyys takaa helpon tavan myydä viljaa Eurooppaan. Esille tuli myös että kotimaan markkinoista pelkästään puhuminen on hankalaa markkinoiden vapauduttua.

Päivittäinen hinta pystytään määrittämään satamassa lastatusta laivakuormasta, jolle voidaan etsiä ostaja Itämeren alueelta mukaan lukien suomalaiset ostajat. Tämä heijastaa Itämeren alueen ostajien merkitystä kotimaisille viljanhinnoille. Viljaerän suuruus vaikuttaa rahtikustannuksiin ja suuremmilla viljaerillä pystytään Euroopassa pääsemään kilpailukykyisiin hintoihin.

Rahtikustannukset tulivat esille jokaisessa haastattelussa. Suomi on logistisesti kallis maa ja pohjoisena maana on kaukana Euroopan varsinaisista markkinoista. Toisaalta Suomessa on kuitenkin hyvät valtion omistuksessa olevat satamat, jotka mahdollistavat viljan viennin Eurooppaan. Satamien määrä ja sijainnit helpottavat logistisia ongelmia, mutta todennäköisesti aiheuttavat myös osittain suurempien viljaerien keräämisen vaikeuden.

Kotimaan viljanostajien määrästä puhuttaessa kilpailun puute tuli esille, mutta asiaan löytyi muutama mielenkiintoinen näkökulma. Kotimaassa öljykasveilla ja mallasohralla on tällä hetkellä vain yksi suurempi ostaja, tämä tietenkin pelkästään markkinoita ajatellen ei yleisesti ole hyvä tilanne. Esille tuli myös, että Suomessa on toimijoita viljamarkkinoita markkinoiden kokoon nähden paljon, esimerkiksi Ruotsin viljamarkkinoihin verrattuna.

Esitettiin myös, että kotimaan viljamarkkinoiden ongelma ei välttämättä ole kotimaan viljamarkkinoiden toimijoiden määrä, vaan toimijoiden toimintamallien samankaltaisuus. Kotimaan markkinoiden toimijoiden toimintamallit ovat hyvin konservatiivisia, kuten myös kotimaan viljan tuotanto. Konservatiivisuus on osittain johtanut eräänlaiseen luottamuspulaan tuotannon ja ostajien välillä. Alhaisien viljanhintojen aikana viljelysopimuksia on lähes mahdoton markkinoida eikä korkean viljan hinnan aikana viljelysopimuksia synny paljoa.

Viljasta saatavan hinnan todettiin yleisesti kehittyneen valtavasti EU-jäsenyyden alkua ajoista. Kotimaassa EU-jäsenyyden myötä herääminen vapaisiin markkinoihin ja viljan vientiin ulkomaille on kehittänyt kotimaan hintatasoa. Näkyvyys Euroopan markkinoilla on vakauttanut kotimaisten viljojen asemaa kotimaan ja Euroopan markkinoilla.

Haastatteluissa esille tulivat siirtymäkauden tuet: vientituki ja interventiotuet. Siirtymäkauden tuet todennäköisesti jarruttivat viljanhintojen kehitystä kotimaassa. Nämä tuet kuitenkin pelastivat todennäköisesti useita tiloja, mutta samalla jättivät mahdollisuuden maataloustoiminnan pysymiseen suunnilleen samanlaisena kuin ennen jäsenyyttä. EU-jäsenyys ei suomalaiselle maataloudelle tullut niin isona shokkina että suomalainen maatalous olisi muuttunut radikaalisti, toisin kuin Virossa jossa EU-jäsenyys muutti suuresti maanviljelyä.

Yksi näkökulma kotimaan hintoihin ja niiden kehitykseen tuli kotimaan viljantuotannon tämänhetkisestä tilasta. Suomessa viljan tuotantomäärät ovat melko pieniä Euroopan tuotantoon nähden, kotimaassa on myös käytössä paljon viljalajikkeita. Vaikka uusia viljalajikkeita tulee koko ajan markkinoille, paljon vanhoja lajikkeita jää vielä käyttöön ja sertifioidun siemenen määrä jää pieneksi. Viljalajikkeiden määrä tekee suurien lajikepuhtaiden viljaerien saamisen vaikeaksi ja johtaa markkinoiden pirstoutumiseen.

Jokaisessa haastattelussa tuli myös esille, että kotimaassa viljantuotannon vähentäminen ei ole uskottava tapa nostaa viljanhintoja Suomessa. Tuotannon vähentäminen todennäköisesti huonontaisi suomalaisen viljan uskottavuutta viljamarkkinoilla ja lisäisi viljan maahantuontia.

6.2.3 EU:

Yrityskauppojen ja konkurssien kautta Euroopassa viljamarkkinoiden toimijat ovat kasvaneet. Tämä vastaa normaalia markkinoiden kehitystä, keskikokoisia toimijoita häviää markkinoilta suurien toimijoiden kasvaessa.

EU tuotantoalueena on suurimmaksi osaksi ylituotantoaluetta, viljaa tuotetaan enemmän kuin paikalliset markkinat vetävät. Viljaa siis viedään ulkomaille lähes jokaisesta EU-maasta.

Kotimaan markkinoista pelkästään puhuminen saattaa olla hieman vanhanaikaista, koska samoja viljaeriä pystyvät ostamaan ulkomaisetkin ostajat.

Kotimaan suljettuihin viljamarkkinoihin ei uskota. Suljettua viljamarkkinaa ei pidetä toimivana ratkaisuna, vaan lähinnä vanhanaikaisena ja vaikeana nykypäivän toimintamalleille. Myöskään täysin markkinahintaiseen viljamarkkinamalliin siirtymistä ei pidetä hyvänä ratkaisuna, tämän hetkinen tukijärjestelmä ei välttämättä ole paras järjestelmä, mutta sen kanssa on tultava toimeen. Kuluttajien näkökulma maataloustukiin on tärkeä. Euroopan maataloustuilla pyritään takaamaan että eurooppalaisella kuluttajalla on varaa ruokaan.

6.2.4 Peltoviljelyn tulevaisuus:

Kotimaisen peltoviljelyn osalta haastatteluissa uskottiin kotimaisten perusviljojen viljelyyn tulevaisuudessakin. Niin sanottua näennäisviljelystä pidettiin ongelmallisena maanviljelyn ja yhteiskunnan kannalta. Näennäisviljelyn uskottiin nostavan Suomessa jo korkeita tuotantokustannuksia pellonhinnan välityksellä. Koettiin myös, että laatu ja määrä viljantuotannossa korreloivat keskenään, suuremmat sadot ovat yleisesti laadultaan parempia.

Erikoiskasvinviljelystä toiveita oli että keksittäisiin Suomen olosuhteisiin sopivia erikoiskasveja, jolle löytyisi uusia markkinarakoja. Uusien erikoiskasvien löytymistä pidettiin mahdollisuutena, mutta tällä hetkellä mitään uutta ja mullistavaa ei osattu odottaa tulevan käyttöön.

Uusien erikoiskasvien löytämiseen yksi näkemys oli markkinoiden seuraamisen kautta. Kotimaassa markkinoiden seuraaminen ei ole ollut kovin vahvalla pohjalla. Jos osataan löytää tuotantoon erikoiskasveja, joiden kysyntä on kasvussa maailmalla, voi kannattavia markkinoita avautua.

Ulkomaan kauppaa ajatellen mallasohralla ja kauralla nähtiin olevan parhaat mahdollisuudet. Kotimaisen mallasohran puhuttiin olevan yleisesti laadultaan hyvää ulkomaiden markkinoille. Kauran tuotannon todettiin olevan kohtuullisen hyvällä tasolla, jotta suurempia eriä pystytään keräämään helpommin. Kauraa on myös viety melko paljon Suomesta ulkomaille, jolloin vientikauralle on muodostunut oma markkinarakonsa.

Luomuviljelystä pidettiin mahdollisuutena, jolle on oma markkinarakonsa ja jotka sopii kohtalaisen hyvin Suomeen. Mielenpide oli yleisestä, että luomulle löytyy suuremmat markkinat kun tuotanto tällä hetkellä on.

Tuontivilja:

Tuontiviljasta mielenpide oli melko yhtenäinen. Vaikka Suomessa pystytään tuottamaan määrällisesti viljaa oman maan tarpeisiin, ei kotimaan markki-

noilla ole aina tarjolla teollisuuden tarvitsemaa laatukriteerit täyttävää viljaa. Viljaa tuodaan Suomeen sesonkien tarpeiden mukaan ja myös viljoja, joita on Suomen olosuhteissa hankala viljellä.

6.2.5 Myynnin ajoitus ja sopimusviljely:

Viljan myynnin ajoituksesta tulleet mielipiteet olivat seuraavanlaisia. Yleisesti viljan myynti kannattaa pilkkoa useampaan erään riskien hallitsemiseksi. Viljan hinnan vaihteluita on lähes mahdotonta ennustaa, joten riskienhallinta jää realistisimmaksi vaihtoehdoksi. Tietenkin parhaan tulokseen saamiseksi hintapiikkejä kannattaisi hyödyntää, korkeiden viljanhintojen aikana viljelysopimukset ja etukäteen myyminen ovat hyviä mahdollisuuksia.

Sopimusviljelystä kommentit jäivät hieman hajanaisiksi, mutta oma yhteenvedo kommentteista. Sopimusviljely on suurimmaksi osaksi keskittynyt erikoiskasveille. Kotimaan viljakauppa on jäänyt hieman vanhanaikaiseksi, futuuri- ja termiinkauppojen määrä on vähäistä. Toisaalta viljelysopimusten markkinointi edellisiä vuosia alhaisemman viljanhinnan aikana on hankalaa. Sopimusviljely kuitenkin nähtiin hyvänä mahdollisuutena ja hyödyllisenä molemmille osapuolille.

6.2.6 Vapaa sana:

Viron maatalouden ja viljamarkkinoiden kehitys tuli esille muutamaan otteeseen. Viron maatalous joutui mullistumaan suuresti. Viron liittyttyä EU-jäseneksi Viron viljamarkkinat ovat kehittyneet nopeampaan tahtiin kuin Suomessa. Maatalouden radikaali muutos Virossa on todennäköisesti ollut suuri tekijä viljamarkkinoiden kehityksessä.

Kotimaisen viljan viljelyssä hyväksi ominaisuudeksi sanottiin myös viljarien lajittelumahdollisuus. Kotimainen vilja pystytään lajittelemaan lähes lohko kohtaisesti. Näinkin tarkalla lajittelulla laaduntarkkailu on helppoa.

Venäjä on Suomelle otollinen vientimaa hyvien rautatieyhteyksien vuoksi. Viljanvienti Venäjälle on kuitenkin tällä hetkellä mahdotonta poliittisista syistä, tämä laskee viljan kysyntää markkinoilla.

Vehnän maailmanmarkkinat ovat todella suuret muihin kotimaassa tuotannossa oleviin viljoihin verrattuna. Suuren liikkuvuuden ansiosta vehnän hinnat ovat yleisesti vaihteluissaan rauhallisempia, kuin muilla pienemmissä erissä liikkuvilla viljoilla.

Viljanhintojen noteerauksia katsoessa pitää olla tarkkana. Kotimaan hintanoteeraukset eivät ole aina suoraan verrattavissa Euroopan hintanoteerauksiin. Euroopassa tuotanto ja myyntitavat poikkeavat suomalaisista käytännöistä useasti.

Ruoan kotimaisuuden markkinointi on hyvä asia. Kuluttajien kiinnostuksen lisääminen kotimaisiin tuotteisiin lisää ruuan arvoa. Suomalaisuus tuo ruokaan lisäarvoa vain suomalaiselle kuluttajalle

Kotieläintilojen kokojen suureneminen voi alkaa vaikuttamaan paikallisesti viljanhintoihin. Suurien kotieläintilojen tekemät tilojen väliset viljakaupt ja sopimukset voivat tulevaisuudessa muodostua merkittäväksi osaksi viljamarkkinoita.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa maanlaajuiset viljamarkkinat ovat alkaneet muodostua 1800-luvun loppupuolella. Samoihin aikoihin Suomessa maatalous alkoi koneellistua ja alettiin pystyä tuottamaan viljaa riittävästi oman maan tarpeisiin.

Suomessa 1900-luvulla maataloudessa ja viljamarkkinoilla tapahtui paljon muutoksia. Viljelytekniikka ja menetelmät kehittyivät valtavasti, vähentäen maataloudessa tarvittavaa työvoimaa ja lisäämällä työn tuottavuutta. Myös Suomen tieverkostot kehittyivät huomattavasti, mikä taas mahdollisti viljojen paremman liikkuvuuden. Myös tilojen määrä lähti laskuun 1900-luvun loppupuolella. Tilamäärä on sittemmin vähentynyt kotimaassa samalla kun keskimääräinen tilakoko on kasvanut. Voidaan olettaa tämän suunnan tilarakenteen kehityksessä vielä jatkuvan.

Viljamarkkinoilla tapahtui valtavia muutoksia 1900-luvun lopulla, ensin Neuvostoliiton romahtaessa ja sittemmin Suomen liittyessä Euroopan Unionin jäseneksi. EU-jäseneksi liittyessään Suomi luopui kotimaan suljetuista viljamarkkinoista.

Suljetuista viljamarkkinoista luopuminen oli shokki kotimaan viljamarkkinoille. Suomessa viljanhinta putosi roimasti ja viljelijöille alettiin maksaa siirtymäkauden tukia maatalouden ylläpitämiseksi. Siirtymäkauden tuet todennäköisesti pelastivat useita tiloja, mutta aiheuttivat myös kotimaan viljamarkkinoiden hintakehityksen hidastumisen. Siirtymäkauden tukien loppuessa ja kotimaisten viljamarkkinoiden toimijoiden ulkomaanviennin seurauksena kotimaassa viljojen hintatasot alkoivat nousta.

Tämän päivän viljojen hintatasoon vaikuttavat vahvasti ulkomaan viljamarkkinoiden hintatasot. Kotimaisten ostajien hinnat markkinoille muodostuvat enemmän tai vähemmän viennistä saatavan hinnan mukaan.

Vaikka kotimaassa viljamarkkinat ovat kehittyneet huomattavasti EU-jäsenyyden alkua ajoista, jäädään kotimaassa silti useimmissa tapauksissa maailmanmarkkinahinnasta. Hintoja rajoittavat ongelmat, joista toisiin voidaan vaikuttaa ja toisiin ei. Kyseessä on useiden asioiden summa, minkä johdosta kotimaisien viljanostajien ei ole järkeä maksaa viljasta tämänhetkisiä kotimaanmarkkinahintoja enempää.

Ongelmat muodostuvat kotimaan markkinoiden ja tuotannon ulkoisista ja sisäisistä tekijöistä. Ulkoisista tekijöistä kotimaan logistinen sijainti nähdään

suurimpana ongelmana. Suomen sijainti pohjoisena maana vaikuttaa satoihin ja mahdollisuuksiin viljelyssä. Viljamarkkinoiden ja tuotannon sisäiset ongelmat muodostavat syy- ja seuraussuhteita, jotka vaikeuttavat toistensa toimintaa. Viljamarkkinoiden pirstoutuminen aiheuttaa tuotannolle ja ostajille vaikeuksia hyödyntää markkinoiden tarpeita. Tämä on luonut kotimaan tuotannon ja ostajien välille eräänlaisen luottamuspuolan.

Kotimaan viljamarkkinoiden ja tuotannon sisäisiä ongelmia pystytään selittämään osittain toimintatapojen konservatiivisuudella. Tuotannossa suuret lajikemäärät ja sertifioidun siemenen vähäinen käyttö pirstottaa viljamarkkinoita. Kotimaan viljamarkkinoilla toimivien ostajien toimintamallit ovat pysyneet samankaltaisina EU-jäsenyyden alkuajoista asti.

Kotimaassa yksittäisen toimijan on vaikeaa vaikuttaa viljan hintoihin. Markkinoihin vaikuttaminen vaatii entistä suurempaa yhteistyötä tuottajien ja teollisuuden välillä, jotta molemmille osapuolille pystytään jatkossa takaamaan paremmat vastikkeet.

Suomalaisuus elintarvikkeissa tuo vain suomalaiselle lisäarvoa. Kotimainen elintarviketuotanto on loppujen lopuksi niin kauan kannattavaa toimintaa kuin suomalaiset ovat valmiita maksamaan kotimaisista elintarvikkeista. Maatalous on valtiolle huoltovarmuuden vuoksi niin tärkeä asia, että maataloutta tuetaan oletettavasti myös tulevaisuudessa.

Viljamarkkinat ovat hyvin kapeat tuotantoon nähden, suurin osa tuotetuista viljoista jää maahan, jossa vilja tuotetaan. Tämä altistaa viljamarkkinoita suurille hintavaihteluille. Maailmalla viime vuosien aikana suurilla tuotantoalueilla on ollut ongelmia tuhoisien sääilmiöiden kanssa. Tuotannon epävarmuus heijastuu markkinoille vaihtelevina hintoina.

LÄHTEET

Arovuori, K. Toikkanen H & Yrjölä T. 2016. Kansallisen viljastrategian väliraportti - katsaus sektorin tilanteeseen ja toimenpidesuosituksset. Pelleron taloustutkimus PTT, Helsinki

Granberg, L. Maatalouden tulojärjestelmän synty. teoksessa Markkola, P & Rasila 2004a Suomen maatalouden historia 3: Suurten muutosten aika – Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY 91-140

Granberg, L. Tuotannon kasvun vuosikymmenet. teoksessa Markkola, P & Rasila 2004b Suomen maatalouden historia 3: Suurten muutosten aika – Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY 141-186

Haapala, P Väki vähenee – Maatalousyhteiskunnan hidas häviö 1950- 2000. teoksessa Markkola, P & Rasila, V. 2004 Suomen maatalouden historia 3: Suurten muutosten aika – Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY, 233-254.

Hämäläinen, M. 2016 Avena, Haastattelu 14.3.2016

Jussila, M. 2016 Scandinavian Grain Company, Haastattelu 10.3.2016

Kansallinen Viljastrategia 2012-2020. 2012. Vilja-alan yhteistyöryhmä. https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/viljatielopankki/raportit/KansallinenViljastrategia_2012_2020_net.pdf

Kotimaan hinnat. 2016. Vilja-alan yhteistyöryhmä, VYR. Viitattu 13.4.2016. <http://www.vyr.fi/fin/markkinatieto/kotimaan-hinnat>

Laurila, I. 2006 Maatalous: rajun rakennemuutoksen kautta mahdollisuuksien toimialaksi. teoksessa Raunio, T & Saari, J. Eurooppalaistuminen Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon. Helsinki. Gaudeamus Kirja. 108-139

Napola, J 2015 Itä- ja keskieurooppalaisten kuusialkuperien menestyminen Etelä-Suomessa. Haapastensyrjä. Luke. http://www.metla.fi/tapahtumat/2015/taimitarhapaivat/pdf/Napola_J.pdf

Nevala, K. 2015. Kerjäläisiä ja jauhomattoja – 1860-luvun nälkävuodet muistitietoaineistoissa. Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Historian pro gradu –tutkielma. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97002/GRADU-1430312953.pdf?sequence=1>

Niemi, J. Ahlstedt, J 2014. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2014. Helsinki. MTT taloustutkimus

Niemi, J. Ahlstedt, J 2015. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 2015. Helsinki. Luonnonvarakeskus (LUKE)

Pekkala, I. 2016. Tilannekatsaus viljakauppaan ja markkinoihin. Hämeenlinna. 17.2.2016. Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR.
Viitattu 20.4.2016 <https://www.youtube.com/watch?v=Ona5NP8>

Pethman, P. 2016. VYR kylvöalaennuste 2016. Suomen Gallup Elintarviketieto Oy.

Rantala, S. 2010, Viljan maailmanmarkkinahintojen vaihteluun vaikuttavat tekijät. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Maatalouspolitiikka. Pro gradu –tutkielma. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/15961/2010_0215_Rantala_gradu.pdf?sequence=1

Seppelin, M. 2004. Osuustoiminta Murroksessa. teoksessa Markkola, P & Rasila Suomen maatalouden historia 3: Suurten muutosten aika – Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY 312-330

Vesikkala, E. 2016 Intergreen. Haastattelu. 17.3.2016

Vihinen, H. Maatalouden rakennemuutos. teoksessa Markkola, P & Rasila, V. 2004 Suomen maatalouden historia 3: Suurten muutosten aika – Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino OY 255-288

